

דיני

קידוש

קידוש הלילה

מצוות קידוש

א- 'מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכירות שבח וקידוש' [רעא,א].

ב- 'וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה ויש אומרים שהבדלה אינה אלא מדברי סופרים ומן התורה אין צריך לזכרהו אלא בכניסתו בלבד'.

מצוות קידוש

קידוש הלילה

בפה

א- 'זכור את יום השבת לקדשו יכול בלב, כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהיי שונה בפיך'. [ספרא]

ב- ובספר פנים יפות [שמות פרק כ] ביאר מדוע צריך לקדש בפה דווקא 'זכור את יום השבת וגוי' [כ, ח] הוא מ"ע לקדש השבת בפה. ונראה לפרש לפי פשוטו המשך הפסוק כי ששת ימים וגוי, **מפני שכל הבריאה היה במאמר השי"ת** . . הרי שבריאת המנוחה היה ע"פ השי"ת במאמר פיו והוא מה שברכו וקדשו בפיו, ע"כ צוה אותנו כמו כן לקדש את השבת ולברכו בפיו. והיינו דאמר כי ששת וגוי דהיינו שעשה במאמרו **וכן וינח ביום השביעי שהוא בריאת המנוחה הוא עפ"י מאמרו**, והיינו על כן בירך את יום השבת ויקדשהו, והוא נתינת טעם על מצות זכור. "

ג- חובה לקדש בפה ולא בהרהור בלבד.

מצוות קידוש

קידוש הלילה

נוסח הקידוש מה"ת

א- מהתורה ייד"ח קידוש היום בכל שהוא כעין שבח וקילוס 'כענין מאמרם (שבת דף קיט) רבי חנינא שהיה אומר נצא ונקבל פני שבת מלכתא כו'. וכיוצא בזה בקריאת פסוקי קדושת השבת בקריאת ויכולו או ושמרו בני ישראל את השבת וכיוצא באלו. וכל אחד ואחד אומר כפי שיזומן לו מעניני שבחו וקדושתו והזכרת קדושתו ובעל פה ובלא שום נקיטת חפץ לא כוסו ולא פתו'. 'לכאורה לאו דוקא תפלה אלא דכל שמזכיר שבת ואומר שבתא טבתא ג"כ יוצא. דמ"מ הזכיר שבת'.

ב- ולכן יוצאים ידי חובת קידוש מן התורה בתפילה, ודלא כמפקפקים בזה.

ג- יש שכתב שאפילו באמירת 'גוט שבת' ייד"ח קידוש מה"ת. וי"א שצריך עכ"פ דברי שבח בקדושת השבת.

מצוות קידוש

קידוש הלילה

המחוייבים בקידוש

- א- גם נשים מחוייבות במצוות קידוש מן התורה.
- ב- לכן בדעת הדחק יכולה אשה להוציא יידי חובה את בעלה.
- ג- וכן ילד לפני בר מצווה לא יעשה קידוש לאימו, ואף לאחר בר מצווה לא יעשה כל שלא ידענו שהוא גדול ודאי.
- ד- מחללי שבת בפהרסיא חייבים בקידוש.

מצוות קידוש

קידוש הלילה

המחוייבים בקידוש

א- לא נהגו לחשוש שאיש שהתפלל ערבית לא מוציא אשה שלא התפללה, מכו"כ טעמים :

א- שכיון שהוא סו"ס מחוייב מדרבנן לכן יכול להוציא ידי חובה את אשתו.

ב- והוא עיקר שגם האשה כבר קיימא קידוש בהדלקה כשאמרה 'שבת קודש' ועוד.

ב- מי שעוד לא קיבל שבת לא יעשה קידוש למי שכבר קיבל שבת, אא"כ הוא מקבל על עצמו שבת בקידוש.

מצוות קידוש

זמן קידוש הלילה

א- 'מצוה מן המובחר לקדש סמוך לתחילת כניסתו בכל מה דאפשר .. ואם אינו תאב לאכול מיד יכו להמתין מלקדש תוך הלילה כמה שירצה כדי שיאכל לתיאבון

ב- ויוכל לסמוך על מה שכבר זכרו בתחלת כניסתו בתפלת ערבית שכבר יצא בזה מן התורה שהרי מן התורה אין צריך אלא זכירה בדברים בלבד בלא יין והרי זכרו בתפלה'. [רעא, ב]

ג- המנהג בליובאוויטש שלא מזדרזים להתפלל מיד בכניסת השבת, ולא חוששים שיש לקבל את השבת מיד בכניסתה. אלא לומדים חסידות.

חסידות לפני התפילה

זמן קידוש הלילה

- א- אדמו"ר הרש"ב לאמר דא"ח קודם קבלת שבת. היו שנים שאף כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א אמר דא"ח קודם קבלת שבת, עדי"מ כאשר יו"ד שבט חל בשבת.
- ב- ולהעיר מהמסופר כי הרבי הרש"ב עצמו נהג מיד אחר הדלקת נרות לקבל שבת [באמירת 'לכו נרננה' עד שסיום 'לכה דודי'].
ג- מעיקר הדין עם אי עשיית המלאכה מספיק למצוות תוספת שבת ואי"צ לקבלו בדברים.
- ד- באם הקהל חפצים אפשר לעשות הפסקה ללימוד דא"ח אחר קבלת שבת קודם ערבית, אך יש לעשות זאת קודם אמירת כגוונא [אג"ק חט"ו עמי שצ וראה גם חט"ז עמי שטו].

חסידות לפני התפילה

זמן קידוש הלילה

א- יש נזהרים שלא לקדש בשעה ראשונה של הלילה (דהיינו שעה שביעית אחר חצות היום ..) אלא או קודם הלילה או לאחר שעה תוך הלילה לפי שבשעה הראשונה הוא מזל מאדים וסמא"ל מושל עליו וכבר נתבאר שלכתחלה יש לו לקדש מיד בבואו מבית הכנסת מבעוד יום' [רעא, ג].

ב- למעשה מנהגנו שאין מקדשין בשעה השביעית כלל.

ג- גם כשיש אורח אין לעשות קידוש בשעה השביעית [מכתב כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ודלא כמקלים בזה].

קידוש בשעה השביעית

זמן קידוש הלילה

א- שעה השביעית, היינו מחצות היום האמצעי. ובאה"ק הוא מ5:40 ל6:40, ובשעון קיץ הוא כפשוט מ6:40 ל7:40. [ויש שכתבו שמועות אחרות בזה בשם הרז"ש דווארקין].

ב- אין הפרש בין יין אדום ללבן.

ג- כאשר ליל שבת הוא מוצאי תענית, יש להזדרז לקדש קודם השעה השביעית, ובאם לא עשה כן נח'. ולכאורה יעשה 'ושומר מצוה לא ידע דבר רע'.

ד- באם מגיעים הביתה ומדברים דברים בטלים יקדשו אף בשעה השביעית.

קידוש בשעה השביעית

זמן קידוש הלילה

קידוש לפני ערבית

- א- לכתחילה אין ראוי לקדש לפני תפילת ערבית.
- ב- שורש הדברים בעיקרו הוא ע"פ קבלה.
- ג- ע"פ נגלה ניתן לקדש לפני ערבית, ואף מותר לקבל שבת מפלג המנחה ולעשות קידוש אז לפני ערבית.
- ד- אף למנהגנו שאין מתפללים ערבית מבעוד יום מותר לקבל שבת ולקדש.

קידוש לפני ערבית?

זמן קידוש הלילה

קידוש לפני ערבית

- א- המקדש מפלג המנחה, רשאי גם לאכול אז סעודת שבת, ונכון שיאכל לפחות כזית אחרי צה"כ.
- ב- באם אוכל מבעוד יום, אסור להתחיל את הסעודה חצי שעה לפני צה"כ.
- ג- כאמור ע"פ קבלה אין להפוך את הסדר, וזה טעמם של המהדרין ואינם מקדשים מבעוד יום.

קידוש לפני ערבית?

קידוש הלילה

קידוש על יין דווקא.

- א. 'מצווה המובחר לקדש לעולם על היין' [ערב, יא]
- ב. מן הדין יש מקום להתיר לקדש על 'חמר מדינא' בקידוש היום.
- ג. אין לקדש על 'משקה' אף ביום, 'נבהלתי להסברא לקדש על יי"ש, ועכ"פ לקדש שתיית היי"ש היפך הגמור מצווי כ"ק מו"ח אדמו"רי' [מכתב כ"ק אד"ש מה"מ]
- ד. משקה הוא דבר מאוס ובמילא איננו חמר מדינא [משיחת כ"ק אד"ש].

קידוש על יין

קידוש הלילה

א- 'כן נבהלתי להסברא לקדש על יי"ש. ועכ"פ לקדש את שתיית היי"ש - היפך הגמור מציווי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו. ובודאי תיכף לקבלת מכו' זה ינקטו באמצעים הכי מוחלטים לתיקון כ"ז. ויבשי"ט בזה בחוזר. פשוט שכל הנ"ל מכוון לכאו"א מהם שנהג כנ"ל [מכתב כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מה' תבט תשכ"ג נדפס ביגדיל תורה אה"ק ח"ג עמ' 1232].

ב- 'בנוגע לפועל: קידוש יש לעשות רק על יין או על פת ולא על משקה. ואף שע"פ שולחן ערוך יש מקום לקדש על משקה, להיותו 'חמר מדינה', ומפני חביבותו - הרי כשיפעל בעצמו שמשקה יהי אצלו דבר מאוס כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, ממילא יתבטל ענין החביבות כו'. וגם כשמקדשים על היין - אין לשתות את כל הכוס אלא רוב כוס בלבד מלבד בארבע כוסות של פסח שצריך לשתות את כל הכוס'. [משיחת ש"פ שמיני תשכ"ג].

קידוש על היין

קידוש הלילה

קידוש על יין דווקא.

- א. יש הידור ביין דווקא, כידוע המס"נ של הרבי לא לקדש על יין.
- ב. אמנם מעיקר הדין אין כל חשש לקדש על מיץ ענבים
- ג. יין קל שיש בו כ-4.5 אחוז הרי הוא יין.
- ד. מעיקר הדין יכול לקדש בליל שבת על הפת, אך הרבי הריי"צ התבטא שאין מתאים לעשות קידוש 'איוף א מעסער'.

קידוש על היין

קידוש הלילה

האם כל אחד מקדש בפני עצמו?

נוהגים שכאוי"א מקדש בפני עצמו.

שורש מקור מנהג זה הוא מדברי העולת שבת 'משמע אפילו יודע לקדש יוצא בשחבירו מכוין להוציאו, מיהא נראה לי דעדיף יותר לקדש בפיו כשיודע, דהכי אמרינן בכל המצות מצוה בו יתר משלוחו'.

ויש עוד טעם ע"פ מש"כ המ"א 'אפי' בקידוש שהוא דאוריית' יוצאות נשים וע"ה בשמיעה ונ"ל דמ"מ טוב שיאמרו מלה במלה עם המקדש והמברך דא"א לכוון ולשמוע'.

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

הכוס צריכה להיות: ומבחוץ.

א- שלם, ולא שבור כלל - אפילו ה-מלא - מן הדין איננו חייב בבסיסו, אלא אם זהו שעת הדחק. להיות מלא עד גדותיו, כדי שהיין לא ישפך.

ב- דעת גדולי הפוסקים כי כוס ו- אך למעשה מבאר הרבי כי פלסטיק חד פעמית כשרה לקידוש. מנהגנו למלאות תמיד את הכוס על גדותיה.

ג- מנהג חב"ד שהגביע יהיה ללא רגל. ז- כדי שלא יתבזה היין יש להניח תחת הגבע צלחת נקיה שתקבל את היין

ד- מודח ושטוף מבפנים

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

הכוס צריך להיות:

א- כוס לא פגומה, שלא שתו ממנה ד- מנהג חב"ד הוא לקבלו בימינו, עדיין. אם שתו ממנו יכול להוסיף ולתקנו מיין או ממים, אך לא ממשקה אחר.

ב- מחזיק רביעית לפחות, היינו עכ"פ 86 סמ"ק. [כ"ה הוא ע"פ שיעורי הגר"ח נאה, וי"א

שרבותינו נשיאנו הקפידו על שיעורים גדולים יותר ואכמ"ל]

ג- מקבלו בשתי ידיו ואוחזו בימינו

(והאיטר בשמאלו, שזה ימינו).

משם להעבירו לשמאלו, ואז בדרך ירידה לכף יד ימין הכפוף כעין קערורית. המקדש צריך להרים את הכוס לפחות טפח מעל השולחן (מנהג חב"ד - ג' טפחים).

ה- לפני עשיית הקידוש צריך לסגור את בקבוק היין.

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

קידוש בעמידה

- א. מנהגנו לקדש בעמידה. [ספר המנהגים].
 - ב. אף שבשוי"ע כותב אדה"ז לקדש בישיבה, מקור מנהגנו הוא מהאריז"ל.
 - ג. אף בליל הסדר מקדשים מעומד.
 - ד. בנוגע לקידוש היום, נשאלה הרבי כיצד נהג הרבי הריי"צ והשיב: 'פעמים בישיבה ופעמים בעמידה, ולכן לא נכתב כלום בספר המנהגים'.
 - ה. בהתוועדויות ברבים הרבי מקדש בישיבה אך בביתו כנראה שבעמידה.
- א- אף למנהגנו שמקדשים מעומד, נכון שבשעת הקידוש יקפידו השומעים לעמוד מסביב למקומו של המקדש ולא יהיו מפוזרים, על מנת שתהיה להם קביעות מקום.

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

הבטה בנרות

a. 'כשמתחילין י"ום ה'ששי ו'יכולו ה'שמים שנרמז השם בראשי תיבות. וכשמתחילין טוב ליתן עיניו בנרות כי ב' פעמים נר עולה ת"ק והיא רפואה לפסיעה גסה שנוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם אבל בשעת ברכת הקידוש צריך ליתן עיניו בכוס כמו שנתבאר למעלה'.

b. צריך שיהי' עכ"פ נר אחד מהנרות שברכו עליהם [לקו"ש חכ"ב עמ' 283].

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

הבטה בנרות

- a. י"א שיש להביט בנרות כל זמן אמירת ויכולו [אליה רבה סקכ"א], וי"א שרק בד' תיבות הראשונות [לבוש], וכן המנהג הפשוט.
- b. י"א שהרבי הביט כו"כ פעמים אל הנרות.
- c. בעת ברכת בורא פה"ג צריך להביט בכוס ולא בנרות.
- d. י"א שבברכת הקידוש 'אשר קדשנו' מביט הרבי אל הנרות.

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

שתיית היין

1. לאחר הקידוש מנהגנו לשתות רוב כוס אף בכוס גדולה, ומן הדין מספיק לשתות מלא לוגמיו שהוא רוב רביעית באדם בינוני.
2. ולהעיר המסופר בספר השיחות תרצ"ז עמ' 193 [שיחת יום שמע"צ בסוכה] אודות מסי"נ של אדמו"ר הזקן על שתיית רוב כוס בקידוש.
3. לכתחילה יש לשתות זאת בבת אחת, ובדיעבד יכול להפסיק באמצע ובלבד שלא שהה מתחילת השתייה ועד סופה יותר מ 3-4 דקות.
4. אם המקדש אינו יכול לשתות, אם ישתה אחד מהיוצאים ידי חובה בקידוש זה (אבל לא אחד מן הצד), יצאו יד"ח. זאת בתנאי שאחד יישתה את כל השיעור, אין שתיית שני אנשים מצטרפת לשיעור.

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

שתיית היין

1. צריך לשתות את היין מיד לאחר הקידוש ללא הפסק ושהייה.
2. באם לפני ששתה מלא לוגמיו הלך לחדר אחר או שהסיח דעתו משתיית הקידוש – צריך לחזור ולקדש.
3. באם דיבר בין הקידוש לשתייה או שנשפך הכוס [ולא היה בדעתו לשתות עוד יין] - צריך לברך שוב "בורא פרי הגפן" אך אינו צריך לקדש.
4. באם עשה קידוש על משקה ונשפך לפני ששתה יש להקל שאינו צריך להביא כוס נוספת.

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

חלוקת היין למסובים

- א. מצווה מן המובחר שכל היוצאים ידי חובה יטעמו מן הקידוש, ומספיק שיטעמו מעט ואי"צ שישתו שיעור.
- ב. בנוגע לאופן חלוקת היין יש בזה כו"כ אופנים –
 1. שלכל אי יהיה כוס לפניו בעת הקידוש
 2. שאחר ששותה המקדש ימלא את כוסו שלא יהיה פגום, ואז ימזוג לאחרים.
 3. שקודם ששותה יתן לכוס המסובין.
 4. שישתו מכוס המקדש עצמו. וכך מנהגנו.

קידוש על הכוס

קידוש הלילה

א- קידוש צריך להיות במקום סעודה, שנאמר 'וקראת לשבת עונג', במקום עונג סעודה שם תהיה קריאת הקידוש. ולכן המקדש ללא סעודה לא יצא ידי חובת קידוש [רעג,א].

ב- לעניין קידוש במקום סעודה, יכול לאכול – א. כזית פת, ב. כזית מדבר שברכתו בורא מיני מזונות, ג. רביעית יין מלבד כוס הקידוש. ובדיעבד רביעית כולל הקידוש [רעג,ז,ט].

ג- אך אין יוצאים ידי חובה, באכילת פירות [אף מזי המינים], ולא בשתיית משקה [אף לא משקה חשוב יחמר מדינהי] [רעג,ח].

קידוש במקום סעודה

קידוש הלילה

א- את הסעודה יש לאכול במקום בו עשה/שמע את הקידוש. וטוב שיהיה זה באותו מקום ממש, ועכ"פ באותם ד' אמות [בדה"ש פא,ו].

ב- בדיעבד יצא יידי"ח, באם אכל את סעודתו כל מקום שהוא באותו הבית **ובתנאי שהיה בדעתו** בשעת הקידוש לאכול שם. אך לכתחלה טוב שלא לעשות כן כי החולקים על זה [רעג,ב].

ג- בשעת הדחק יכול לאכול במקום שנראה ממקום הקידוש והיה בדעתו בשעת הקידוש לאכול שם, אף מבית לבית [רעג,ב].

קידוש במקום סעודה

קידוש הלילה

א- את הסעודה יש לאכול לאלתר לאחר הקידוש, ואם לא אכל אלא לאחר זמן אף לאחר זמן קצר לא יצא יידי"ח. אא"כ היה בדעתו לאכול לאלתר ונאנס אך לא יצא ממקומו [רעג,ה]..

ב- מהו לאלתר, בקצה"ש כתב שהיינו בתוך כדי אכילת פרס, היינו תוך כ4 דק'. ויש מי שכתב שהוא תוך כ9 דק'.

ג- כתב המשנ"ב שכל שהוא צורך הסעודה לא חשוב הפסק [הביאו בבדה"ש י, וצ"ע ולכן נראה שאין להפסיק אלא בהבאת דברים שהם מגוף הסעודה ממש [כפת ומרור] וכן לנטילת ידיים של כל המסובים].

קידוש במקום סעודה

קידוש הלילה

א- בשעת הקידוש [אף כאשר מקדש על הפת] הלחם משנה צריך להיות מכוסה מגי טעמים :

א- שתראה כאלו הובאה עתה על השולחן לכבוד השבת.

ב- זכר למן ולכן צריך שתהיה הפת בין ב' מפות.

ג- כדי שלא יראה הפת בושתו [סיי רצט, יד].

ב- מפני הטעמים הנ"ל נוהגים להניח את החלות ע"ג משטח ויש הנוהגים אף לכסותם בבד לבן זכר למן [וי"א דלאו דווקא לבן ממש אלא הכוונה לנקי, וי"א דלבן דווקא].

כיסוי החלות

קידוש הלילה

א- מנהגנו שלאחר הקידוש אין מקפידים שהפת תהיה מכוסה [קצה"ש
סיי עט סעי' ד, וראה העו"ב ח"ז עמ' רס שכך נכון ע"פ ג' הטעמים
הנ"ל]

ב- מנהג הרבי להסיר את הכיסוי אחרי נט"י קודם הברכה.

ג- 'אופן הנחת הלחם משנה, בליל שבת ולמחרתו: בליל שבת – זו אצל
זו, ולמחרתו – באופן שהלחה מימין תהיי למעלה קצץ על השני
אבל רק קצת. [אג"ק חח"י עמ' שסא].

כיסוי החלות

